

Педагогическо списание на
Великотърновския университет
„Св. св. Кирил и Методий“

ПЕДАГОГИЧЕСКИ
АЛМАНАХ

Брой 1, 2025

DOI: 10.54664/NSZC9658

МУЗИКАЛНА ПЕДАГОГИКА

MUSIC EDUCATION

ТВОРЧЕСКИ ПОДХОДИ В МУЗИКАЛНОТО ОБУЧЕНИЕ НА СТУДЕНТИ – ПРЕДУЧИЛИЩНИ ПЕДАГОЗИ

Мариан Ангелов¹

CREATIVE APPROACHES TO MUSIC TRAINING OF UNDERGRADUATE STUDENTS IN PRESCHOOL EDUCATION

Marian Angelov

Abstract: *This paper presents practical experience in integrating creative approaches into the music training of undergraduate students in preschool education. Based on the methods of systematization, typology, analysis and modeling, a study is conducted on musical forms of creative orientation that present opportunities for effective comprehension of learning content' as well as for activation of the musical abilities of the future preschool teachers. The importance of innovations in music education and the significance of finding effective strategies for increasing university students' motivation and competences are emphasized through specific examples and methodological solutions.*

Keywords: *creative approaches; music training; university students.*

Въведение

Актуалните тенденции в музикалното образование на предучилищните педагози изискват интегриран и иновативен подход, който съчетава теоретични знания и практически умения за прилагане на разнообразни методи в педагогическата практика. Това кореспондира с идеята, че: „Предучилищното образование полага основите за учене през целия живот, като осигурява физическото, познавателното, езиковото, духовно-нравственото, социалното, емоционалното и творческото развитие на децата...“ (ЗПУО 2016).

¹ Мариан Ангелов – главен асистент, доктор по Методика на обучението по музика, преподавател във Филиал Враца на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, България. m.angelov@ts.uni-vt.bg

В съвременното висше образование все повече се подчертава важноста за усъвършенстване на компетентностите на бъдещите педагози. В контекста на музикалното им обучение творческите подходи допринасят за изграждане на умения за художествено-изразителна дейност и интегриране на различни изкуства. От тази перспектива образованието трябва да бъде насочено към усвояване на методологични знания и развитие на иновативно мислене.

Възниква необходимост от прилагане на педагогически стратегии, които да стимулират активното участие на студентите в учебния процес и да подпомогнат подготовката им за творческо взаимодействие с децата.

Методология

Целта на настоящото изследване е да сподели практически опит от интегрирането на творчески подходи в музикалното обучение на студенти – бъдещи детски учители, с оглед активизиране на техните музикални способности и компетентности.

Обект на изследването е музикалното обучение на студенти – бакалаври от специалностите „Предучилищна педагогика и чужд език“ и „Предучилищна и начална училищна педагогика“, както и учебна документация по музика за предучилищното образование, с акцент върху програмна система „Златно ключе“, изд. „Бит и техника“, разработена в съответствие с изискванията на Наредба № 5 (2016 г.) на МОН.

Представените в проучването творчески активности са адаптирани към нуждите на бъдещите учители във връзка с изучаването на дисциплината „Методика на обучението по музика в детската градина“ във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Филиал – Враца.

Изборът на програмна система „Златно ключе“ за образователното направление „Музика“ е мотивиран от възможността за достъп до електронните варианти на книгите за учителя по музика и познавателните книжки по музика за всяка възрастова група в детската градина, както и от включените в учебното съдържание мултимедийни ресурси. Това създава възможност за интегриране и прилагане на иновативни мултисензорни техники, които подпомагат обучението на студентите в рамките на дисциплината.

В изследването се ползват следните **методи**: систематизация, типологизация, анализ, моделиране.

Резултати и дискусия

Систематизиране и анализ на подходи с музикалнотворческа насоченост от учебното съдържание на програмна система „Златно ключе“, адаптирани и интегрирани в музикалното обучение на студенти – предучилищни педагози

Съчиняване на метроритмични (двигателни) музикални структури

В познавателната книжка за втора възрастова група, с. 51, се акцентира на взаимодействието между двигателните активности и някои музикалноизразни средства (метроритъм, темпо, динамика), като участниците се насърчават да експериментират. За целта са поставени следните задачи: опитай да извлечеш звук от чашките; направи движенията с чашките от първата, втората и третата картинка; повтори ги само когато чуеш бавна музика; на бързата музика пляскай с ръце; измисли свои движения с чашки на бърза и бавна музика (Попова 2018: 51).

Трябва да се отбележи, че съдържанието в темата отразява същността и спецификата на музикалнопедагогическия подход „Орф-Шулверк“ на немския композитор и учител Карл Орф. Основната му концепция се изразява в развитие на музикалните умения чрез сетивни преживявания и участие в разнообразни музикалнотворчески прояви – импровизиране, музициране, съчиняване на двигателни форми и др. За ориентиране в характеристиките на „Орф-Шулверк“ студентите се запознават с подходящи видеоматериали от интернет пространството, като представените дейности и форми на работа се подлагат на анализ и отиграване в симулирана учебна среда.

Първоначално на бъдещите учители се възлага задача да концептуализират съдържанието по темата, въз основа на което да създадат авторски дидактически модели, следвайки определена методическа последователност:

- от имитация (подражание) към оригиналност (изисква се генериране на собствени музикални композиции);
- от осмисляне и интерпретиране на елементарни към по-сложни музикални структури;
- от индивидуално изпълнение към ансамблов музичиране, изразяващо се във взаимнодействие и сътрудничество, чрез което да се насърчат социалните и комуникативните умения.

Съчиняване на случка по картини и подбор на детски музикални инструменти за нейното озвучаване

Примерите и задачите в познавателната книжка за четвърта подготвителна възрастова група, с. 5, интегрират няколко ключови принципа в музикалната педагогика:

- развитие на наративно-музикално мислене: студентите създават словесно съдържание въз основа на визуални елементи, като така се стимулира тяхната когнитивна дейност и се подпомага изграждането на умения за емоционална и логическа структура в творческото изразяване;
- интерактивно и мултисензорно обучение: освен че стимулира словесната експресия, задачата изисква подбор на подходящи детски музикални инструменти и звуци, които да съответстват на различните етапи от съчинения текст; бъдещите учители се ангажират на мултисензорно ниво, като комбинират визуални, слухови и кинестетични възприятия;
- колаборативно учене: чрез обособяване на студентски групи и възлагане на различни начини за озвучаване се стимулира екипната работа, както и социалните и комуникативните умения, което е от съществено значение за формиране на компетентности за участие в ансамблов музичиране.

Към тези принципи могат да се включат:

- развитие на когнитивно-моторната координация: интегриране на психичните процеси (възприятие, внимание, памет, мислене) и двигателни умения, което позволява на бъдещите педагози да изпълняват и ръководят музикално-образователни дейности с висока степен на синхронизираност и изразителност;
- развитие на музикална интуиция и експерименталност: студентите се ориентират в звуковите характеристики, които да предадат атмосферата на събитията в историята на основата на асоциативното мислене и интуитивното съчетаване на звук с емоционален и смислов контекст.

Съчиняване на мелодия по зададен текст, „облечена“ в конкретен музикален жанр и емоционална изразителност

Чрез изображенията и задачите на с. 31 в познавателната книжка за четвърта подготвителна възрастова група се представят визуални и текстови елементи, които целят да ангажират обучаемите в процеса на музикалното композиране. Поставени са изисквания за съчиняване на индивидуални мелодии въз основа на зададен текст както и тяхното изпълнение с подходяща емоционална изразителност.

Визуалните материали включват четири изображения, структурирани в две основни „тематични гнезда“ – съчиняване на мелодия по текст и ориентиране в съответното настроение, с което да прозвучат предложените песенни варианти. „Под тематично гнездо“ ще разбираме активирана „по повод“ местна тема, подсигурираща знания, необходими за разбиране и усвояване на основното учебно съдържание“ (Петров 2022: 38).

Задачите и изображенията насърчават студентите да вземат адекватни решения в процеса на музикалното композиране, като се активизират техните аналитични и творчески способности. Това води до акцентирание върху някои ключови компоненти:

- критично мислене – ориентиране в характера на мелодията на основата на визуални и текстови насоки;
- емоционална експресия – изразяване на чувства, настроения и вътрешни преживявания чрез музиката като средство за естетическа комуникация;
- практическо прилагане на знания – съчиняване на мелодии, характеризиращи се с определена тонововисочинна линеарност, метроритъм, темпо, динамика и артикулация, необходими за предаване на конкретно емоционално послание.

Довършване на мелодическа каденца по зададено от учителя песенно начало

Ефективен подход в обучението по музика е използването на схеми и изображения, активизиращи слуховото възприятие и ритмичния усет. Задачата в познавателната книжка за четвърта подготвителна възрастова група, с. 31, експлицира значението на представените образователни форми чрез нагледни и игрови способности. Те са обвързани със звукови елементи (кукувица, влак и звънче) и служат за стимулиране на някои основни музикални способности: метроритмичен усет – чрез разпознаване и възпроизвеждане на ритъма; развитие на слуховата памет; усъвършенстване на вокалната активност и артикулацията; оптимизиране на координацията между зрителното и слуховото възприятие. „Разчитането и разбирането на информация, закодирана в образите, схемите, конструкциите и функциите на реалния свят, подготвя децата за адекватно използване на продуктите на социалния свят“ (Баев 2024: 247).

При обучението на студенти може да се използват следните техники и подходи:

- имитация и вариация – осмисляне и възпроизвеждане на зададените в учебното съдържание звукови модели, което да доведе до разработването на нови предложения;
- интерактивни игри – включване на ролеви игри, базирани на експериментиране със звук и ритъм, насърчаващи интереса и участието на обучаемите в музикалните дейности;
- музикално импровизиране – създаване и изпълнение на индивидуални, а впоследствие и на колективни ритмични фрази и звукови образи;
- визуално-слухови музикални асоциации – комбиниране на изображения и звукови символи с цел подпомагане по-лесното възприемане и запаметяване на музикалните елементи.

Съчиняване на двигателни (танцови) структури при възприемане на програмна музика

Музикалното обучение на бъдещите предучилищни педагози поставя необходимост от използване на образователни способности, които насърчават развитието на естетическите възприятия и двигателната експресия. Например в двете теми – „Балет“ и „Вълшебният балет“ – в познавателната книжка за четвърта подготвителна възрастова група, с. 17, се представят откъси от балета „Лешникотрошачката“ на П. И. Чайковски. Чрез свързаните с тях изображения и аудиовизуални ресурси се акцентира на възможността обучаемите да се въплътят в ролята на танцьори и да съчинят свои движения по музика. Така се подпомага осмислянето на музикалната структура, развива се двигателната култура, координацията и емоционалната изразителност.

На студентите може да се предложат както тези, така и други подходящо подбрани творби, по чиято музика да съчинят характерни двигателни (танцови) елементи. Акцентира се върху следните подходи на работа:

- интерактивно възприятие на музиката: слушане на пиеси с музикално-образно (програмно) съдържание и анализиране на музикалноизразните средства; включване на визуални стимули за подпомагане формирането на въображаеми асоциации и осмисляне на изпълнителската интерпретация;
- интегриран подход в обучението: комбиниране на музикално-теоретични компетенции и практическа двигателна активност за осмисляне на взаимовръзката звук – ритъм – движение;
- творческо пресъздаване: сътрудничество при съчиняване на двигателни елементи, организирани в ансамблово изпълнение от отделни групи студенти, което ще доведе до стимулиране на креативността и междуличностната комуникация.

Съчиняване на звукова картина с детски музикални инструменти

Примерът в познавателната книжка за четвърта подготвителна възрастова група, с. 31, представя творчески подход за интерактивно възприятие и осмисляне на музикалноизразните средства темпо, динамика, мелодия и ритъм чрез мултисензорни техники.

Образователният процес в обучението на студенти – предучилищни педагози може да се реализира при следната методическа последователност:

- прослушване и запознаване с музикалните произведения, включително анализ на изображенията (графически структури и детски музикални инструменти);
- ориентиране, експериментиране и предложения за включване на съответните звукови и ритмически характеристики съобразно музикалната образност;

– упражняване и изпълнение на създадени от студентските групи звукови модели, отговарящи на характера на съответната пиеса;

– анализ, оценка и дискусия на постигнатите резултати, както и търсене на възможности за подобряване и синхронизиране на ансамбловата звучност по време на изпълнението.

Чрез съчиняване на звукови картини студентите се насърчават да: вникнат в съдържанието на музикалното произведение; развиват своята фантазия и въображение; работят в екип и да дават конструктивна обратна връзка; създават иновативни методи, необходими за бъдещата им музикалнопедагогическа работа.

Заклучение

Музикалнотворческата дейност е съществен елемент от професионалната подготовка на бъдещите предучилищни педагози и допринася за:

– развитие на музикалния усет, креативността и емоционалната интелигентност, като същевременно се осъществява по-задълбочено разбиране и преживяване на музикалното изкуство;

– адаптиране и интегриране на музикално-художествени структури, свързани с откриването на нови аспекти и взаимовръзки, водещи до по-мотивираща учебна среда, познаване и справяне с материята.

Комбинациите от слухови, визуални, изпълнителски и двигателни елементи предлагат иновативни възможности за преподаване и обучение. Разработването и прилагането на подобни техники е от съществено значение за развитието на музикалните способности и компетентности на студентите. По този начин те придобиват практически умения за качествено професионално израстване в сферата на предучилищното музикално образование.

ЛИТЕРАТУРА

Атанасова-Вукова, А. (2019). *Музикалното образование на децата в първите седем години*. София: Даниела Убенова. // **Atanasova – Vukova, A. (2019).** *Muzikalното obrazovanie na detsata v parvite sedem godini*. Sofia: Daniela Ubenova.

Атанасова – Вукова, А. (2014). *Музикална психология*. Шумен: УИ „Епископ Константин Преславски“. // **Atanasova – Vukova, A. (2014).** *Muzikalna psihologia*. Shumen: UI „Episkop Konstantin Preslavski“.

Баев, Д. (2024). Развитие на уменията на 21-ви век при използване на интердисциплинарен подход чрез технологии и предприемачество в начална училищна възраст. *Образование и технологии*, XV, 2, 247 – 252. // **Baev, D. (2024).** Razvitie na umeniyata na 21-vi vek pri izpolzvanе na interdistsiplinaren podhod chrez tehnologii i predpriemachestvo v nachalna uchilishtna vazrast. *Obrazovanie i tehnologii*, XV, 2, 247–252.

Димитров, Т. (2022). Компетентностите на учителя по музика като отговорност на музикалнопедагогическото образование. *Педагогически алманах*, XXX, 1, 45–54. // **Dimitrov, T. (2022).** Kompetentnostite na uchitelya po muzika kato otgovornost na muzikalnopedagogicheskoto obrazovanie. *Pedagogicheski almanah*, XXX, 1, 45–54.

ЗПУО (2016). *Закон за предучилищното и училищното образование*. Обн. ДВ, бр. 79... изм. и доп. ДВ, бр. 82 от 18.09.2020 г. // **ЗПУО (2016).** *Zakon za uchilishtno i preduchilishtno obrazovanie*. Obn. DV, br. 79... izm. i dop. DV, br. 82 ot 18.09. 2020 g.

Наредба № 5 от 3 юни 2016 г. за предучилищното образование. В сила от 01.08.2016 година..., изм. и доп. ДВ. бр.46 от 31 май 2024 г. // **Naredba № 5 ot 3 yuni 2016 g. za preduchilishtното obrazovanie.** V sila ot 01.08.2016 godina..., izm. i dop. DV. br.46 ot 31 may 2024 g.

Наредба за държавните изисквания за придобиване на професионална квалификация „учител“ (2016). В сила от учебната 2017/2018 година..., изм. и доп. ДВ, бр. 10 от 5 февруари 2021 г. // **Naredba za darzhavnite iziskvania za pridobivane na profesionalna kvalifikatsia „uchitel“ (2016).** V sila ot uchebnata 2017/2018 godina..., izm. i dop. DV, br. 10 ot 5 fevruari 2021 g.

Петров, В. (2022). *Информационни технологии в музикалноисторическото познание*. Пловдив: Астартта. // **Petrov, V. (2022).** *Informatsionni tehnologii v muzikalnoistoricheskoto poznanie*. Plovdiv: Astarta.

Попова, Д. (2020). *Книга за учителя. Музика за четвърта подготвителна възрастова група в детската градина и в училище*. Варна: Бит и техника. // **Popova, D. (2020).** *Kniga za uchitelya. Muzika za chetvarta podgotvitelna vazrastova grupa v detskata gradina i v uchilishte*. Varna: Bit i tehnika.

Попова, Д. (2018). *Познавателна книжка по музика за втора възрастова група.* Варна: Бит и техника. // **Ророва, D. (2018).** *Poznavatelna knizhka po muzika za vtora vazrastova grupa.* Varna: Bit i tehnika.

Попова, Д. (2018). *Познавателна книжка по музика за четвърта подготвителна възрастова група.* Варна: Бит и техника. // **Ророва, D. (2018).** *Poznavatelna knizhka po muzika za chetvarta podgotvitelna vazrastova grupa.* Varna: Bit i tehnika.

Смилкова, С. (2022). *Творчески задачи за развитие на въображението чрез възприемане на инструментална музика.* Бургас: УИ „Проф. д-р Асен Златаров“. // **Smilkova, S. (2022).** *Tvorcheski zadachi za razvitie na vaobrazhenieto chrez vazpriemane na instrumentalna muzika.* Burgas: UI „Prof. d-r Asen Zlatarov“.